

Ja sam ponosni unuk partizana

Srdan Šušnica

Sjećam se bakinog komentara na slike četnika i srpskih dobrovoljaca na barikadama /// Oni će nam svima glave doći... /// Takmičenja u kajaku na rijekama širom bivše Juge /// U gimnaziji su moju rajnu prvi put popisivali po nacionalnosti /// Tenk stade a meni počеше suze ići niz lice /// Jebote, gdje me ovo guraju! ///

Naši ratni lideri su bili oberčtenci, obnacionalisti i ludaci...

Rade Radovanović

VEĆINA SRBA JE PROSTO LEGLA SA PETOKRAKOM A PROBUDILA SE SA KOKARDOM I NE SHVATAJUĆI ŠTA IM SE DEŠAVA. KAD SU SHVATILI, BILO JE KASNO I ZA NJIH I ZA NJIHOVE FAMILIJE. SVE OSTALE ŠPREHE SU BILE SAMO TRAJENJE OPRAVDANJA ZAŠTO SU OD PARTIZANA I KOMUNISTA POSTALI ČETNICI I NACIONALISTI.

Moji baka i deda Šušnice bili su ponosni Krajišnici, Bosanci sa Grmeča i podgrmečkog kraja, iz sela Dabar i Podlug... Oboje su sa 16 godina stupili u NOB. Deda Đuro zajedno sa četvoro svoje braće u Šestu krajišku partizansku, a baka Mira u Drugu proletersku brigadu. Baka je bila ranjavana na Sutjesci u nekoliko uzastopnih bitaka sa četnicima i Es-es-ovcima a prehodala je tifus u povlačenju sa preživjelim Dalmatincima. Krajem rata su se upozнали i vjenčali.

Deda je prihvatio garnizonsku službu prvo na bugarskoj granici, pa se moj stari rodio u Pirotu, a onda i na albanskoj granici, pa su stari i stric odrastali u Tetovu. Kad su došli u Banja Luku 1960, pričali su makedonski a jedva razumijeli srpsko-hrvatski. Bili su i do kraja ostali istinski partizani i komunisti (a ne komunjare) koji su pazili svoj komšiluk, prijatelje i uživali u zajedničkom životu sa svim ljudima i narodima u Bosni. Što bi kod nas rekli - nisu se dali vagnuti u stranu ni za jotu kad su došla ova nevjerna vremena. Nisu nikada bili vjernici, niti se kod njih mogao osjetiti taj nacionalistički konstrukt srpstva. Sad sa ovom pameću znam da su kao i svi Krajišnici smatrali sebe Srbima, pravoslavicima, ali nisu tome pridavali politički značaj ili životnu bitnost. Njihova etnografija, kultura i ekonomija življenja tokom 20. vijeka je bila daleko od monolitnog i ujedinjavajućeg političkog konstrukt svetosavskog srpstva koji je dopirao iz Beograda i Novogvine dvadesetih, tridesetih i ponovo osamdesetih i devedesetih godina - već je bila istinski bosanska, ili još preciznije, autohtono bosansko-krajiška.

Sjećam se bakinog komentara na slike četnika i srpskih dobrovoljaca na barikadama u Hrvatskoj 1991. - Sine, rekla mi je, evo opet ovih bradonja četnika i popova, a mislila sam da smo mi to pobijedili jednom za svagda... Oni će nam svima glave doći...

I deda Ostoja, majčin otac, sa šesnaest je otišao u partizane, sa doktorom Mladenom na Kozaru gdje je učestvovao u podizanju ustanka. Preživio je prvu nacističku, ustašku i četničku ofanzivu na tu planinu. Kada se vratio u selo Bistrica podno Prosare, počela je odmazda... Ubijanja ili odvođenja zarobljenika, antifašista i seljana, u Staru Građiškicu i Jasenovac. Muškarce su odvozili u radne logore u Austriji i Njemačkoj. Tako i mog dedu, no on je iz tog logora pobjegao nakon četiri mjeseca i vratio se u partizane. Prvo u štajerske a onda ponovo na Kozaru i dalje po Bosni.

Bele trake - solidarnost sa žrtvama u Prijedoru: Srdan Šušnica sa svojom rajnom

Kad se sjetim svog djetinjstva, neke svoje lične prošlosti, uvijek se sjetim doživljaja, slika i raje iz dva banjalučka naselja u kojima sam odrastao - Rosulja i Borika. Najljepša i najnostalgijična sjećanja i slike su ipak iz radničkog naselja i raje u Boriku, jer sam tu proživljavao one slatke prijeratne tinejdžerske i gimnazijske godine. Vrbas, kajak, raja iz kluba... Mufta, Muhamed, Sina, Smailaga, Albin, Boro, Pota... Takmičenja u kajaku na rijekama širom bivše Juge... Zezancije sa rajom iz zgrade... Džimi, Smaja, Roske, Darna... Prva zaljublivanja i simpatije. Sjećam se djevojke sa imenom Elizabeta Sotelo, zvali smo je Beti Bup. Samo njeno ime je bilo dovoljno da mi uši otpadnu. Banja Luka i Borik mog djetinjstva u odnosu na ovo sada, bile su šarolike, izmješane i stopljene oaze različitih ljudi, imena, porodičnih priča, običaja i istorija, različitih vjera i narativa, različitih temperamenata.

Sjećam se da je pred samim rat u Banjaluci svako pokretao neki svoj mali biznis. Ljudi su pravili i izvozili posteljenu, kožnu galanteriju i ko zna šta već... Kafici i slastičarne su radili ko ljudi, naročito oni borički od kafica K4 preko Venecije, Moneta i Ka-

jaka do Tila, Džoja i Moskve... Bilo je svega, sve dok nam nisu počeli obećavati da ćemo svi jesti zlatnim kašikama. Tada je iz komšiluka isparilo više od polovine mojih drugara...

U gimnaziju sam krenuo u jesen 1991. i prve šokove rata sam doživio u tim danima. Sjećam se kako su moji drugari iz razreda nestajali jedan po jedan... A onda par dana ili sedmica poslije neko donese haber u razred da se Selma, ili Valentin, ili Mario više neće pojavljivati u školi i da su izašli iz Banjaluke. To su za mene bile traume.

U gimnaziji su moju rajnu prvi put popisivali po nacionalnosti. Negdje u maju 1992. profesor Mile Sumrak, zamjenik direktora i član SDS, uleće u razred kod nas i kaže: - Ajmo, djeco, napišite ovdje svoje ime i prezime i nacionalnost. I dade da po razredu kruži taj obrazac. Dođe i do mene i tada sam prvi put vidio da djeca nisu samo djeca već i Srbi, Muslimani i Hrvati. Bio sam šokiran, nisam se mogao pomjeriti. Sad sa ovom pameću shvatam da je popisivanje po nacionalnosti prvi korak u dehumanizaciji čovjeka. Ja nisam znao kojoj kategoriji pripadam i kraj svog imena pišem - Jugosloven. To čini i Bojan, drug do

mene u klupi. Ode Sumrak sa spisikom, ali se nakon nekog vremena vratio... Prozva mene i Bojana i kaže nam da nacionalnost Jugosloven ne postoji, da ta država više ne postoji i da se izjasnimo drugačije...

Kažem mu da ja ne znam šta drugo da napišem i da moram pitati majku. ... Zbunjeno je izletio iz razreda... I sada razmišljam kako je simbolično da je sav taj jad i čemer srpskog nacionalizma i rata u naš razred donio čovjek koji se preziva Sumrak. Te 92. nestalo je pola mog razreda... a tih godina i pola moje Banjaluke... Sumrak rata je počistio ulice, naselja, sela, sjećanja... I sada nam srpski nacionalisti pokušavaju prodati priču da ta vremena, ti ljudi, ta djeca, taj život... nikada nisu ni postojali. I da je ovako bolje.

Početak rata za mene predstavlja spoznaja da je moj brat i otac strica Boris, dijete iz mješovitog braka, iz kasarne JNA najednom završio na Vukovaru sa svojih 18 godina. Bio je tenkista, preživio je i kada se vratio krajem '91. imao je priče zbog kojih mi se sve to sranje zgađilo odmah na početku. Pričao mi je: - Ulazimo mi tenkovima u Vukovar na samom početku... Ne znam ni za šta, ni zbog čega, ali tu sam. Po tenku počеше zvonit meci, a moja noga odmah pade sa gasa. Tenk stade a meni

počеше suze ići niz lice... Jebote, gdje me ovo guraju! ... Cijela se kolona zaustavi, a Šljivčanin urla na nas ko na robove...

Još te zime, moj stari je uspio kupiti sa fronta na Strugu kod Okučana, Andreju, Beogradanina, doveo ga kući i meni rekao: Spremi ga, on danas ide kući da ne bi poginuo. Bukvalno ga je skinuo sa oklopnjaka i u uniformi doveo u Banjaluku. Momak je bio crn ko ugarak, imao je blata po kosi i u ušima, oči su mu bile ko fildžani... i sav se tresao. Navuko je svoju civilku koju je držao kod nas, stavio mindušu u uho i pravac Beograd... Mislim da sada živi u Italiji. Njegova su vojnička pisma još uvijek kod mene u kući.

Regrutovani Banjalučani svih nacija 1992. sve češće su se vraćali iz Hrvatske u kovčezima. Sjećam se kako se drvoredi kod parka Petar Kočić, na mom putu ka gimnaziji, sve više pune smrtonjicama.

Marta 1992. stari i ja smo išli na pecanje, na Plivu, sa tatinim kolegom Zokom iz SUP-a. Na po puta, Zoka izbacila kasetu Merime Njegomir i ubaci

nina i vrha SDS, a onda su za to ubistvo u banjalučkim dnevnim novinama *Glasi* okrivili banjalučke Muslimane i Hrvate. Nama su u nekoliko navrata poslije ubistva pretresali stan, iznosili tatine stvari i pratili staru... Tatine kolege i istinski prijatelji su uspjeli policijski riješiti to ubistvo, ali taj slučaj nikada nije procesuiran na sudu. Izvršnici, organizatori i nalogađavci žive sa mnom u istom gradu. Da apsurd bude veći, taj novinski članak koji je za ubistvo mog oca inkriminirao i dehumanizirao sve Muslimane i Hrvate optužujući za to porodiце Beganović i Klindić, napisao je naš porodični prijatelj - novinar Boro Marić. Kad ga je stara pitala - Zašto Boro, bolan, lažete i izmišljate? On je odgovorio: Moralo se! Nakon toga nismo imali više kontakta sa njim.

Tog aprila 1992. počelo je organizovano teroriziranje, zastrašivanje i protjerivanje nesrba iz Banjaluke. Ja sam gubio prijatelje iz komšiluka, iz kajakaškog kluba, iz gimnazije... Do kraja rata u Banjaluci je ubijeno oko 220 civila, a protjerano je oko 75.000 ljudi! Samo zato što su bili Muslimani ili Hrvati. A u Banjaluci nije bilo ni dana rata. Srbi su se odrekli svojih

liči. Samirov brazer se krio od vojske i praktično nije izlazio napolje osim da promjeni mjesto skrivanja. Krio se i kod nas u kući. Bio je *floter* - osoba koja živi po krajevima grada u kojem ga neće prepoznati da je Musliman ili Hrvat... O da, stranci su imenovali i ovu kategoriju ljudi.

Današnja Banja Luka ne liči na onu staru. Nove srpske vlasti su još za vrijeme rata obrisale sve muslimanske, hrvatske i nedovoljno srpske identifikacije iz naziva ulica, naziva mjesnih zajednica i škola. Porušili su sve džamije u Banjaluci i franjevački samostan na Petričevcu. Na prostoru akademskih BH umjetnika, srednjovjekovnih utvrđenja i starih bosanskih kuća... Skoro sve što je ostavština osmanske, muslimanske, katoličke, austro-ugarske i naše bosanske naracije. Pod udarom zaborava su bili i spomenici iz NOB-a, ali su par godina

masovno. Količina toga što se želi zaboraviti u Banjaluci je tolika da prazninu koja tom prilikom nastaje ništa ne može ispuniti. Pa ni silni novi pop-mitološki i nacionalistički narativi i spomenici. Banja Luka je dobila spomenik Stefanu Nemanji (?), banu Miloslavjeviću, dobila je i desetine novih pravoslavnih crkava, neke na mjestima na kojima nikada nije bilo crkve. Srpske i državne zastave Srbije se mogu vidjeti svugdje a zastave BiH samo na institucijama BiH u gradu.

Moje istraživanje pokazuje da su srpske vlasti u Banjaluci promijenili naziv 50 odsto ulica, njih oko 240, brišući sve nesrpske narative a namećući samo srpske i pravoslavne. Ljude, stare Banjalučane, možda najviše pogađaju ove posljedice urbičida i kulturocida vidljive u Banjaluci u nazivu skoro svake ulice i na svakom kutku. Ni meni se ne mili živjeti u ulici koja nosi naziv četnika iz Drugog svetskog rata, a kamoli nekom čovjeku kojeg su srpske snage protjerale ili mu pobile najmilije.

U zadnjih šest, sedam godina Dodikove vladavine javni i medijski prostori, politička arena i umovi mladih

među njima sam stekao prijatelje... Pokušavamo da markiramo događaje i mjesta i tako skrenemo pažnju javnosti na zločine istrebljenja i genocida nad nesrbima u Banjaluci, Prijedoru, Srebrenici i drugim opštinama ove RS. Zajedno sa našim komšijama, Bošnjacima i Hrvatima, obilježavamo stratišta svih naroda u BiH, ali ja sam se fokusirao na zločine nad nesrbima počinjene od strane srpskih snaga a u ime srpstva. Zašto? Zato što će nam se pokoljenja stidjeti za ono što smo učinili na pragu 21. vijeka. Srpske vlasti i snage devedesetih, osvajajući i čisteći opštinu po opštinu u Hrvatskoj i Bosni u halucinogenom piru odbrane tzv. *srpske zemlje* - obezvrjeđile su srpske žrtve Jasenovca, Jadovnika i drugih stratišta... Ginter Gras je ljepero govorno Nijemcima: Tek kada osjetite istinski sram za ono što je počinjeno u vaše ime i doživite istinsku katarzu, tek tada imate pravo na svakom kutku. Ni meni se ne mili živjeti u ulici koja nosi naziv četnika iz Drugog svetskog rata, a kamoli nekom čovjeku kojeg su srpske snage protjerale ili mu pobile najmilije.

Današnja Banja Luka ne liči na onu staru. Nove srpske vlasti su još za vrijeme rata obrisale sve muslimanske, hrvatske i nedovoljno srpske identifikacije iz naziva ulica, naziva mjesnih zajednica i škola. Porušili su sve džamije u Banjaluci i franjevački samostan na Petričevcu. Na prostoru banjalučke biskupije ubijeno je 8 katoličkih sveštenika, a nekoliko ih je bilo zatvarano i premlaćivano! Srpski nacionalisti su u septembru 92. nasred ulice izrešetali imama džamije na Hisetama! U godinama poslije rata porušili su ili pustili da propadne dosta spomenika kulture, skulptura akademskih BH umjetnika, srednjovjekovnih utvrđenja i starih bosanskih kuća... Skoro sve što je ostavština osmanske, muslimanske, katoličke, austro-ugarske i naše bosanske naracije.

Bio sam svedok... Srdan Šušnica

ljudi su do daske zatrovani srpskim klero-nacionalizmom i etno-fašizmom. Uporedo sa tim Dodik i njegova klika bjesomučno pljačkaju javni novac i resurse maskirajući svoj kriminal nacionalističkim populizmom... Dodik i njegova bratija tajkuna godinama izvlače novac i vrljednosti u Srbiju, Rusiju i Švicarsku...

Palili su arhive i službene evidencije policije, sudova i opštine - isprva za novac i po želji, a poslije rata sistematizirano.

Ima u Banjaluci dosta raje koja ne prihvata ova nacionalistička sranja i

O sagovorniku

Srdan Šušnica, kulturolog, rođen je u Banjaluci 1976. Završio je banjalučku gimnaziju a potom diplomirao na Policijskoj akademiji u Beogradu, a nakon toga i na Pravnom fakultetu u Banjaluci. Magistrirao je na Fakultetu za društvene nauke Univerziteta u Ljubljani na programu Kulturologije. Bavi se kulturološkim istraživanjima bosanskih i balkanskih tema, pisanjem i društvenim aktivizmom okrenutim protiv kulture zaborava, istorijskog revizionizma, nacionalizma i fašizma. Živi i radi u Banjaluci.

Možemo se svi mi pozivati i na čojstvo u la petokraku, i na Tita i na partizane, ali naši ratni lideri su bili oberčtenci, obnacionalisti i ludaci, a ova sadašnja vladajuća politička elita u tom mom gradu Banjaluci, a bogami i u Srbiji, ne razlikuje se ideološki ni za jotu od tih ratnih zločinaca... Samo su im metode i maske donekle prefinjenije... Bojim se novih sukoba u Bosni.